

jeho spisy sú aj pre nás na povšimnutie a rozhodne treba skorigovať odmietavý postoj, ktorý až donedávna voči nemu zaujímala marxistická filozofia.

SÁNDOR PETŐFI

IGOR HRUŠOVSKÝ

Pred 140 rokmi sa narodil Sándor Petőfi, geniálny maďarský básnik a čelná postava plebejsko-jakobínskeho smeru maďarského boja za slobodu. Dokonale a cele ako nikto pred ním primkol sa k maďarskému ľudu, k nevoľníckemu roľníctvu i proletariátu, a bojuje za jeho záujmy s bezpríkladnou oddanosťou a obetavosťou ako revolucionár i ako plamenný básnik. V tomto úsilí nepoznal kompromis. Pred mocnými sveta sa nikdy nesklonil a vo svojom denníku z roku 1848 napísal tieto slová: „Vtedy, keď kupovali duše a draho ich platili, keď pokorné hrbenie založilo budúcnosť, zďaleka som sa vyhýbal trhu a pred nikým som nesklonil hlavu, ale som stál so vzpriamenou hlavou a mrzol som i hladoval.“

Petőfi bol ohnivým vlastencom, bol básnikom ľudu i národa, no bol zároveň internacionalistom, zanietеныm za svetovú slobodu, za solidaritu národov, bojujúcich proti tyranii a útlaku. Vlast podľa neho nie je baštou proti všetkému, čo je cudzie; je bránou k širším pospolitostiam. A ďalej: „Vlast je len tam, kde býva právo tiež, a ľud ho nemá dnes!“ Právo však znamená okrem verejných práv aj právo na chlieb. Petőfi predstihol svojich súčasníkov aj v tom, že v národe rozlišuje dva národy.

Petőfiho revolučný demokratizmus a internacionalizmus markantne dokumentujú tieto jeho slová: „Spojili sme sa, aby sme podnikli útok a odstránili triedne hrádze predsudkov človeka proti človeku, občana proti občanovi. Spojili sme sa, aby sme urobili keňec nesvárom, vyplývajúcim z jazykových rozdielov, preto naša spoločnosť... uvita medzi svojimi členmi občanov hovoriacich akýmkoľvek jazykom.“ V tejto súvislosti sa zmienime o tom, že r. 1835 12—13-ročného Petőfiho konfirmoval v Pešti Ján Kollár, keď predtým absolvoval uňho príslušný kurz v slovenskom jazyku. *H a t v a n y* Lajos vo svojom monumentálnom diele *Égy élt Petőfi I—IV* (Budapešť 1955—1957), uvádza, že jeho rodičia (Petrovičovci pochádzajúci z Nového Mesta nad Váhom, Hruzovci z Turca) hovorili medzi sebou i so svojimi rodákmi po slovensky a len niekedy zašli do maďarčiny; v samom Petőfii sa vraj národnostná a jazyková otázka definitívne rozhodla až v študentských rokoch, v Aszóde, keď sa pevne rozhodol pre maďarský jazyk. Niektoré jeho výroky, ktoré sa uvádzajú ako doklad jeho protislovenského zmýšľania, boli len a len osobne motivované. Čo je však v tomto ohľade preňho základne charakteristické, je skutočnosť, že bol zanietеныm bojovníkom za svetovú slobodu a bratstvo všetkých národov; je známe, že Poliakovi Bemovi, hrdiňovi pre mnohých bojov za slobodu utlačaných národov, oddaný bol synovskou láskou.

Vo svetle ideí internacionalizmu a spoločného boja všetkých národov proti feudálnemu útlaku rozvíjal Petőfi svoje plamenné básnické slovo i aktivitu neohrozeného revolucionára. Náš Koloman Banšell r. 1869 v óde na Petőfiho prívolaáva na slávu tomuto „poetovi sveta“. St. Šmatlák vo svojej monografii o Hviezdoslavovi vysoko oceňuje, že Banšell sa vrele hlási k Petőfimu práve v čase, keď sa vždy viac priestroval rozpor medzi vládnuťou maďarskou buržoáziou a buržoáziou slovenskou.

Petőfi vyznával slobodu a bratstvo všetkých ľudí, čerpal mnohé podnety z ľudovej poézie a chce slúžiť svojim dielom celému ľudstvu. Blahodarnej a revolucionizujúcej moci svojho umenia si je vedomý; mnohé jeho diela našli už za jeho života širokú odozvu v maďarskom ľude, dostali sa do jeho myšlienok, citov i odhodlania. Jeho básne sú hlasom prebúdajúceho sa ľudu, plnia obrovskú úlohu, ako hovorí Gyula Illyés: priviesť milióny vyhostených do národného spoločenstva a zaostalý národ do spoločenstva národov sveta. Čoskoro sa zaradili aj do klenotnice svetovej poézie.

Prekypoval láskou k prírode a životu a tejto láske dal výraz niektorými najskvelejšími plodmi svojho génia.

Ak Beethoven proti snahám školometov absolutizovať určité umelecké postupy temperamentne vyhlásil, že skutočný umelec neprichádza naplniť pravidlá, ale ich zruší, rovnako emfaticky zvolal Petőfi už na začiatku svojho rozletu: „O pravidlá nech sa oprie, kto sám voľne nechodí.“ A rovnako ako sa v mnohých skladbách Beethovena stretáva v zápase osudový a hrozivý princíp s lyrickou a vrúcnou témou, i v nejednej básni Petőfiho sa spriadajú vášnivé drámy, v ktorých sa odohráva náruživý boj medzi dvoma živlami, medzi heroickým úsilím o dosiahnutie najvyšších ľudských ideálov, slobody vlasti i sveta a hlbokou láskou k človeku a prírode. I. Kupec dobre hovorí, že „Petőfi je jedným z tých géniov, čo vedeli prekonať osamelosť citlivého básnika, a vysokým myšlienkam oslobodenia ľudstva dali hĺbku svojej osobnosti a osobitosti... a na tejto klenbe stvorili to, čo nazývame revolučnou romantikou: zhodu osobného a všeľudského, jednotu senzibilnej lyriky s revolučným činom“.

Jeho najskvelejšie básne vznikali v znamení „svetovej slobody“, ktorú tak zanietene a horúco vyznával. Idea „svetovej slobody“, ktorú vnukla Petőfimu Francúzska revolúcia a vošla mu do krvi, našla žiarivý umelecký výraz v jeho diele.

O p r a v a

V článku *Teória úrovni a dialektika prírody*, č. 4/1962, str. 357, v prvom odseku došlo vynechaním spojky „a“ k tlačovej chybe, ktorá narúša správny zmysel textu. Správne má byť:, len čo *h* smeruje k *O* a tzv. „Ehrenfestovou teorémou“, . . . Prosíme čitateľov, aby si patričný text v tomto zmysle opravili.

Redakcia